

+ distantis ja differentis 24 sm. Nendest pinnidest olid aga üle poole kolbmatusel. Üinult 7 pinni oli klappidega ja 14 pinni seljatugiga. Koolil oli üldse kaks tšeroot pinni, kus õpilased võisid rahuldavalt töötada. Peale pinnide oli koolil veel 4 puust seinatahvlit, üks laud ja kaks pikka pinni. Muuskaristaks oli vana poollagunenud harmoonium. Looginõudeks olid klavides lühtsed ämbriol ja kruusid. Klasse soojendasid raudahjud. Valgustamiseks oli petroolium, kuid koolil ei olnud ühtegi lampi. Nii tuli sagedasti talvel hommikul koolitööd alata küünlatule valgusel, mis õpilased ise kodust kaasa toid.

Üldse töötas kool kolme komplektiga. Kaundatus olid III ja IV kl. I ja II kl. kuna II kl. ühikult töötas. Ruumipuudusel oli koolist ära jätud I kl. toaress. Praegu oli meil lähirüüdu klassisüsteem. Minu juhataja oli III ja IV klass, kus õpetasid järjekorras: emakeelt, matemaatikat, kõlb. lühipõhust, maateadust, saksakult ja võimlemist. Peale nende õpetasid üle kooli kõigis klassides laulmist ja joostamist ja II kl. käsitööd.

Koolis oli 87 õpilast, nendest 44 poissi ja 43 tüdrukut. Haiguse tõttu puudusid 3 õpilast. Kõige noorem õpilane oli II klassis 8 aastane ja kõige vanem VI kl. 16 aastane. Õpilaste kasv ja tervislik seisukord oli arsti andmete järel keskmine. Nende üldine arengumine 1928/29 õppeaastal koolinõuniku härra J. Johansoniga pooll korraldatud anketlehtede järel osutus üle keskmise, olgugi et õpilaste seas tuli kooliaasta vältel väga palju puudumisi ette. Näiteks oli 1929a. õpilaste koolist puudumise päevi üldse 3006 päeva. Puudumiste põhjusteks olid halbad tuul ja kauge maa. Nii tuli õpilastel iga päev 6-8 klm, eelasi-tagasi 12-16 klm jala küia. Internaat ei olnud võimalik vastavate ruumide puudusel korraldada. Sellepärast ei suudetud ka kooliülesandeid korralikult täita. Näiteks III kl. õpilastel H. Eslanil ja E. Luvi-

nõmmel, kellel iga päev 12-14 km tuli käia, olid niusanded
hädalas ainult paaril korral lahendatud, muudu ikka
lahendamata. Mõlde võtsid õpilased täiesti laisalt omaks. Näi-
teks n. ja üht. õpilased A. Kõppus ja E. Rühholm alles sügisel
uurisid, kuisama halb oli ka nende käikiri. Ka olid õpi-
lased harjunud ise raamatust pähe tüüpima, nii ütlesid
nad sageli ühe uue aine seletuse juures: „Ennem anti meile
alati tükk ette ilma seletamata.“ Tuli ette ka nõrgaan-
delisi lapsi, kes koolitööst kuidagi jagu ei saanud. Neid oli
terve kooli peale üli õpilast, kõige suurem uist 13a. II klassis
ja vanem 16a. IV klassis. Mõned nendest olid alati vaikselts
omaette, ega vastanud isegi õpetaja küsimusele. Ühel oli aga
alati viisak naerda. Kui temalt midagi küsiti siis ta vastas
alati naeratusiga. Ühe nõrgaandelise lapse H. Tämbergi kohta
luguvad ümbruskonnas jutud, et ta avaldavat tihti nõrga-
meelsuse tunnuseid. Paljude õpilaste seas eriti IV ja V klassis
oli märgata liigkiiret vananemist. Näiteks rahetundidel kui era-
samat õpilast neid mängima kutsusid, said sageli vast-
tus: „Ah ma ei võisi tulla.“ 1924a. on kohal töötanud õpet.
K. Lehtmets, kes on käinud 11-13a. vanuseid õpilasi põhapiis-
va õhtutel küla tantsuplatsidelt koju ajamas. (Vt. etteõp. M.
Kalamehelt). Peale nimetatud nähtuste paistsid paljud õpi-
lased väga ulakad olema, sest koolijuhataja poolt oli neile
lubatud täieline vabadus. Seola kõnelesid ka lastevanemad
et ulmistes aastates on õpilased tee peal möödasõitjate ho-
buseid kivistega looprunud ja endid korraldult ülevõetud
nud. Möödunud õppeaastal võltis korrakõikumisi ette ei tulnud,
sest puudus endine koolijuhataja ja nii võisime korra luua
uugu ise tahtsime.

Koolitöö algas hommikul kell 9. Hommikupalve, mis kaas-
nis õpetaja kõnest ja ühisest laulust, oli kõigil klassidel ühi-
ne. Peale seda kogusid õpilased klassidesse ja algas õppetöö.
Kolmetunnise töö järel tuli pikem 20 minutiline vahetäht, mille-
le järgnes 15 minutiline väimlemistund välgas. Peale seda täi-
tati veel 2-3 tundi ja siis olid õpilased vabad.

Õppeaineid käsitlesin antud õppekavade järel, kus

puudusin jända määratud sihtle. Käykarra mää-
rasin nü kuidas se tingitud oli kohapealsetest ja ümbrus-
konna oludest ja üksikutest juhtudest. Õppeviisidest
käsitasin seega õppeviisi, näitlikust niipalju kui luba-
sid oma tehtud õppevahendid ja mudelid.

Emakeeles kõnerekuse ravitsemiseks korraldasin ju-
tulunde, kus õpilased loetud jutte jutustasid ja üh-
elatud sündmusi kirjeldasid. Lugemise juures lasin sa-
gedasti vastavaid tükkis ka dramatiserida ja korral-
dasin ka võistlusi, kus õpilased pidid püüdma võima-
likult ästi lugeda. Ka lasin neid lihtsamaid jutuke-
si ja laulukesi peast mäelda ja kirjutada. Käsi käes
nende harjutustega käis ka kuulunde arendamine ja
äikekirja harjutused. Selge ja puhta käekirja omanda-
miseks korraldasin ilukirja harjutusi.

Matemaatika tunni elustamiseks kasutasin kür-
arvamine peast kui ka kirjalikult. Lasin õpilasi endid
mäelda ja lahendada ülesandeid. Peale selle kasutasin
jutte ja võistlusmänge (lotto). Lasin õpilasi mõõta
asju nii klassis kui ka väljas. Ka valmistasid õpila-
sed ise omale mõne õppevahendi nimelt geomeetria-
kehade paberist, papist ja suust.

Maateadust käsitles võtsin lähtekohaks kodus ümb-
ruse ja kodumaa. Vaatlusi teinetasin kodus ümbruses
pinnakaitse ja maapinna varmise tundma õppimiseks.
Õppekäike korraldasin Valgejõe ja Iisleri randa, kus
õppisime tundma mere ja jõe tegevust ja vaatlisime maa-
pinnavarme. Peale selle korraldasime ilmapaatlusi ja sa-
demete mõõtmisi. Ka kasutasin vastavate jutukiste lu-
gemist, piltide näitamist ja joonistamist (diagrammid).

Laksakeles peale lugemise, ümberpanemise ja jutusta-
mise, lasin õpilasi jutustada ka piltide järel mis ise
joonistasin. Jõude selgitamiseks tein vastavaid asju klassi
näha. Käsi käes nimetatud harjutustega käisid ka fo-
netilised ja grammatilised harjutused.

Võimlemist korraldasin iga päev väljas vabas

õhus. Kooli ümber asutasime võrkpalli- ja hüppeplatsid. Lähirüüat külasteet kasutasime raja palli mänguks, kus aga alati lähisõitvad külastamehed ja autod segasid. Tabel kasutasime lähedal olevat vana mõisa tüki viisutamiseks ja külasteet jooksmiseks.

Joonestada lasin asjade, mälu ja fantaasia järel. Selle juures kasutasin jutukest, sündmustikke ja juhtumisi. Abinõudeks tarvitasime harilikku pliiatrit, värvilisi pliiatsid, värvilisi kriite, servaare ja sütti. Eestilaadiliste asjade ja kirjade selgitamiseks tõin külast kannu, vöö, kindad ja käesid. Ka lasin loodusest võetud lehti, nimelt vanast ja uuest koolimajas ja ümbruskanna maastikust.

Muusikas tegin noodiõpetuse alusel hingamis- hääle- ja helide tabamise harjutusi, mille juures kasutasin joonestatud tabeleid kui ka tahuleid. Katsut tegin ka liikuvate nootidega (paberist). Osa tundidest kasutasin laulupoe laulude õppimiseks. Peale harilikkude tundide andsin näida- las kooli kaks kaori laulu tundi.

Käsitööd teeme paberil, laastul, kartongil ja voolt ka- riide ja punumistööd õllest. Kevadel tegime katsut ka sa- vitöödega.

Peale hariliku koolitöö sai õpilastega korraldatud ka- lipidu, jõulupuu ja emadepäev. Ka võtsime osa Haarjumaal I koolide laulupoe- st.

Õppetöös tekitas raskusi õppeabinõude ja käsiraama- tute puudus. Koolil ei olnud mingisugust raamatuko- gu ei õpetajatele ega õpilastele. Õppeabinõudeks olid mate- maatika: sirkel, maateaduses: Eestimaa, maapoolikate ja Euroopa kaart, kuid needki olid muutunud ajajärgse- tarvitamise järel tundmatuks. Täiõpetuses oli: häälelipin ja komplekt puutööriistu, loodusteaduses: 3 mõõduklaa- si, pürituselamp, kangkaal, kaks saajamööti ja 8, 2 poola- gilist ja 4 botaanilist pilti. Peale õppeabinõude

puuduse tekitas raskusi ka liig mahajäänud õpilaste arv. Selle põhjuseks oli olnud ükskõiksus õpetajate poolt õpilaste elamisjäädumises. Näitena ntles koolijuhataja

minule: „Nüüli mahajäänud õpilastele ärge pöörake üld-
se tähelepanu.“ Kuid õpilasi ergutades ja julgustades on
nende loovjäänolmine edenenud, sest möödunud õppe aas-
tal jäid istuma ainult 14 õpilast kuna eelmisel aastal
neid 28 oli. (Andmed pedagoogika näukogu protokollist.)

Et ka koolimaja ümbrusel teatar mõju on koolile
peale, selleks kirjeldan teie lähemalt. Üksa koolimaja
juures 1½ meetri kaugusel on endine vana lagunenud mõisa
meieri. Sama kaugel paremal pool on poolikult olev
uus koolimaja. 8 meetri kaugusel on juust poollagunenud
endine teomeistmaja, kus korteris on koolijuhataja ja ükskõik
õpetaja. Korteriid on ühetalalised, madalad ja väikeste ak-
natega. Põranda pindala on 25,5 m², akna pindala 0,74 m².
Peale õpetajate elavad samas ruumis veel kolm asunikku. Ülejää-
nud maja osa on ümberehitatud kargilaudaks. 18 meetri
kaugusel on vanaad mõisa kargilaudad, mis asunikudel
kasutada. Paremalt poolt on kooliõu, mille suurus 201 m²
piiratud naabruses elava asuniku kargimaa jaaga. Paremalt
poolt piirab teda aga külatü. Pärast klm. kaugusel on
pool ja meieri. Sama kaugel koolimajast on vana mõi-
sa magasiit, kus korteris olin ühes teise õpetajaga. Elamine
katusekambris, mille põranda pindala 34,2 m² ja kõrgus
2,3 m. Samas ruumis elasid peale meie veel kaks vana-
inimest.

Kooli vastu näis rohuas olema ükskõikne, sest kooli au-
tanisel 1918a. on ainult kaks kohalikku elanikku selleks
samme astunud (Andmed koolikroonikast). Ükskõiksus
andis ka möödunud õppeaastal tunda, näitaks laste-
vanemate koosolekul kus väga tähtsad asjad harutusel
olid, tulid 65. lastevanemast 16-18 lastevanemat kokku.
Siis hoolkogu koosolekul 21. märts 1929a. kooli elarve kok-
ku seadmisel piütsid õpetajad koolile tarvilisi õppeabi-
näüsid soetada, kuid hoolkogu liikmed vastasid: „Piüid-
ke viisama läbi saada.“ Samal korral kui õpilastele ta-
hti mängu-platsi korraldada vastati: „Õpilased saa-
vad tee peal kodust kooli tülles küll väimelda ja kui män-

gida soovide süs kasulage lähiviivat küla teed." Üldse puu-
dus koolil rõõmlenisruum ja mänguplats.

Lasteranemate ja õpetajate vahelkord näis olema sõbralik.
Neid külastades oldi väga lahke ja vastutulelik ja palu-
ti peagi jälle tagasi tulla. Lasteranemad olid elukutselt
päris-koha omanikud, asunikud ja harva leidus ka mõ-
ni käsitöölaine.

Ümbruskondsetes valdades on kuulda, et kõnnu olla üks
mahajäätud maanurk, kuid sellegi peale on arenenud ka
ama selt skandiline tegevus. On asutatud: haridusselts, mu-
ja naiskantselid, piimaitseus, lutsu ühisus, uhiskaup-
lus ja sällumeeste raamatukogu. Peale nende töölas kooli juu-
res veel puhkpillide orkester ja segakoor, kellega möödu-
nud aastal ka töötasin. Spordi alal on asutatud jalopal-
li ja pörkpalli platsid. Süs on veel ohtuvalt külas küne ja
vantsuplats. Küla noored on kõik peamiselt nelja-
klassilise algkooli haridusega ja veel vähemaga. Üheks suu-
remaks selt skandiliseks pahiks on siin jasmine ja kakli-
mine. Loomise tagajärel pandi kooli ruumides 1 mai õhtul
haridusseltsi poolt korraldatud pool verine kakelustoime
mis tülitsejate kohtu poolt karistamisega lõppes. Pühapäi-
viti on joobnud inimesi palju näha. Pole see ka ime, sest
sala kortis asus koolimaja külje all mõne sammu kangust,
mis ümbruskonda täiesti mürgitab. Peale selle leidub vä-
he müüjaid igas peres. Kui need kaavad süs ehk para-
neb ka ümbruskonnale. Käesoleva ajani palnud paranemist
loota, sest senine kooli juhataja oli ise ka viinatarnitaja. Kuid
uuel 1929/30 õppeaastal valiti koolile uue, energilise ja kai-
ne juhataja. Nii süs ei maksa lootust kaotada, et ka kõnnu
kord võib täiesti hariduslitselt kõrgemale tasapinnale.

Kõnnus,
15. VII 29 a.